

Online Computer Library Center(OCLC)

فاطمه نامی نیا
کارشناس کتابداری



این اختصار برای عبارت «مرکز کتابخانه رایانه‌ای پیوسته» به کار می‌رود. ا. سی. ال. سی، یکی از بزرگترین پایگاه‌های اطلاعاتی کتاب‌شناختی از نظر اندازه و خدمات در جهان به حساب می‌آید. شبکه ا. سی. ال. سی سازمانی است خصوصی و غیرانتفاعی واقع در ایالات اوهایو، ایالات متحده، که برای کتابخانه دانشگاهی، عمومی و اختصاصی خدمات مستقیم عرضه می‌کند. فکر تاسیس این مرکز به سال ۱۸۶۷ یعنی زمانی که انجمن کالج اوهایو تاسیس شد و فعالیت مشترک نهادها و موسسات آموزشی، ایالت اوهایو را در دستور کار خود قرار داد، پدید آمد. در سال ۱۹۶۷-۱۹۵۱ کمیته‌های کتابداران و مدیران اجرایی کتابخانه‌ها در صدد ساختن ابزارها و وسایلی برآمدند تا امکان همکاری تعاونی کتابخانه‌ها را فراهم آورند به گونه‌ای که قابلیت منابع و مجموعه کتابخانه‌های هر یک از موسسات آموزشی ایالت اوهایو را افزایش، هزینه کتابخانه‌های دانشگاهی و سازمان‌های آکادمیک اوهایو را کاهش و همچنین از عهده رویارویی با انفجار پژوهش و تحقیق که از دهه ۱۹۵۰ آغاز شده بود برآیند.

به این ترتیب شبکه‌ای در سال ۱۹۶۷ توسط رئیس دانشگاه‌ها و مدارس عالی ایالت اوهایو به نام مرکز کتابخانه دانشگاهی اوهایو^۲ تاسیس شد و در سال ۱۹۷۰ اولین سرویس کامپیوتری شروع به کار نمود. شبکه ا. سی. ال. سی از نوارهای مارک کتابخانه کنگره استفاده نموده و اطلاعات فهرست‌نویسی را به صورت غیرمستقیم آماده می‌کرد. این سازمان در سال ۱۹۷۷ به سبب پیشرفت فن‌آوری نوین اطلاعات که از رابطه گسترده با اعضای خارج از ایالت اوهایو (از ۵۴

کتابخانه در سطح ایالت اوهایو به ۲۵۰۰ کتابخانه در سطح ایالات متحده و کانادا) حکایت می‌کرد، نام خود را به شرکت ا. سی. ال. سی^۳ تغییر داد و سرانجام در سال ۱۹۸۱ نام آن رسماً طبق قانون به مرکز کتابداری پیوسته رایانه‌ای^۴ تبدیل شد.

از جمله اولین کتابخانه‌هایی که در انگلستان به این سیستم پیوسته‌اند، کتابخانه‌های دانشگاهی اسکس^۵ و نیوکاسل^۶ در سال ۱۹۸۱ بود و در حال حاضر شعبه اروپایی ا. سی. ال. سی در بیرمنگهام^۷ قرار دارد. تا سال ۱۹۹۱ پایگاه اطلاعاتی ا. سی. ال. سی بیش از ۲۳ میلیون پیشینه^۸ داشت. بازیابی پیشینه‌ها از طریق نظام رایانه‌ای اولیه ا. سی. ال. سی تنها با تعداد معدودی از کلیدهای بازیابی ممکن بود و هیچ کدام از آن‌ها دسترسی موضوعی را فراهم نمی‌کرد. در سال ۱۹۹۱، ا. سی. ال. سی نظام جدیدی را راه‌اندازی نمود، که نه فقط دارای جنبه‌ها و توانایی‌های پیشرفته برای تسهیل عملیات فهرست‌نویسی پیوسته بود، بلکه امکانات جستجوی کارآمدی را نیز ارائه می‌دهد. علاوه بر این از طریق فرمت جدید ا. سی. ال. سی که اپیک^۹ نام دارد، کاربران نه تنها می‌توانند دسترسی موضوعی به پیشینه‌ها در فهرست مشترک داشته باشند، بلکه می‌توانند به پایگاه‌هایی مانند اریک^{۱۰} و مدلاین^{۱۱} نیز دست یابند. در سال ۱۹۹۶، ا. سی. ال. سی جزو حامیان کمک‌کننده ایفلا درآمد. امروزه ا. سی. ال. سی از طریق شبکه بین‌المللی اینترنت در سراسر جهان قابل دسترسی است و خدمات خود را به بیش از ۲۱ هزار کتابخانه در ۶۴ کشور ارائه می‌دهد.

اهداف شبکه ا. سی. ال. سی

۱- تاسیس، نگهداری و اجرای شبکه کتابداری

رایانه‌ای
۲- بهبود مسیر تکاملی استفاده از کتابخانه
۳- ارتقای سطح کیفی کتابخانه‌ها و علم کتابداری
۴- فراهم آوردن فرایندها و تولیدات برای استفاده کاربران کتابخانه‌ها:

- افزایش دستیابی به منابع
- کاهش نرخ رو به رشد هزینه‌های سرانه استفاده از کتابخانه
- شبکه کتابداری رایانه‌ای ا. سی. ال. سی از این زیرمجموعه‌ها تشکیل شده است:

۱- فهرستگان پیوسته و زیرمجموعه فهرست‌نویسی مشترک
ا. سی. ال. سی ایجاد کننده وسیع‌ترین پایگاه



اطلاعاتی کتاب‌شناختی جهان یعنی فهرستگان پیوسته است. فهرستگان پیوسته پیشینه‌های کتاب‌شناختی، پایه و اساس فهرست‌نویسی مشترک و بسیاری از دیگر خدماتی است که ا. سی. ال. سی ارائه می‌دهد. این طرح از سال



موفقیت آمیز به حساب می آید. این نظام از جمله کنترل کردن شماره های نشریات، ارسال خودکار، پیگیری در مورد نشریات دریافت نشده، کنترل مالی، و صحافی را بر عهده دارد.

۴- تهیه و سفارش

در سال ۱۹۸۱، ا.سی. ال. سی نظام سفارش و تهیه پیوسته را به راه انداخت و این فرصتی برای کتابخانه فراهم می آورد تا اطلاعات مختصر کتابشناختی عنوان هایی را که به ناشران سفارش شده است ذخیره کند. برای کنترل پایندها، چنین کارکردی اکنون به راحتی در کتابخانه اجرا می شود.

۵- اشتراک منابع

خدمات اشتراک منابع بر آن است که دستیابی به داده های مورد نیاز مراجعه کنندگان را، هر زمان و در هر کجا، فراهم آورد و هزینه ها را نیز با امانت گرفتن منابع از دیگر کتابخانه ها کاهش دهد. امانت غیر کتابخانه ای بارزترین مصداق اشتراک منابع است. کتابخانه ها می توانند از طریق فهرستگان پیوسته دریابند که کدام موسسات عنوانی خاص دارند؛ زیرا نشانه مالکیت، همراه پیشینه کتابشناختی است. لیکن سومین نظام بزرگ ا.سی. ال. سی که در سال ۱۹۷۹ مطرح شد، تسهیلات بیشتری در امانت بین کتابخانه ای فراهم آورد. این طرح، درخواست های الکترونیکی برای امانت گرفتن هر عنوان را تقویت کرده و پاسخ های الکترونیکی را منتقل می سازد. کارکرد دیگر نظام پیوسته ا.سی. ال. سی، تهیه «فهرست مشترک پایندها» است که اجرای امانت بین کتابخانه ای را آسان تر می سازد. فهرست مشترک، سرجمع کردن عنوان هایی است که در اختیار یک

کشورهایی که فاقد کتابخانه ملی هستند ارتباط برقرار کنند. ا.سی. ال. سی قراردادهایی نیز برای مبادله با گروه کتابخانه های پژوهشی منعقد کرده است و از این رو، پایگاه های داده های هر دو طرف می توانند از طریق مبادله رده های مختلف پیشینه ها غنی شوند. بدین ترتیب، از کار زیاد و فرایند پرهزینه خدمات فنی برای فهرست نویسی اصلی کاسته می شود و یک دانشجو یا کارمند کتابخانه می تواند با استفاده از پیشینه فهرست نویسی موجود در ا.سی. ال. سی، کار فهرست نویسی را انجام دهد. فهرست مشترک پیوسته ا.سی. ال. سی شامل همه پیشینه های مارک کتابخانه کنگره و پیشینه های فهرست نویسی کتابخانه های عضو می باشد و از سال ۱۹۸۵ پیشینه های مارک بریتانیای کبیر را نیز شامل می شود. ا.سی. ال. سی چندین برنامه برای کمک به کتابخانه ها برای برگرداندن پیشینه های فهرست مجموعه های موجود آن ها در قالبی ماشین خوان دارد.

برنامه های ویژه ا.سی. ال. سی به منظور کمک به کتابخانه ها برای فهرست نویسی منابع:

الف- مجموعه بزرگ ریزنگار

در ورای این طرح یک کتابخانه یا گروه تعاونی کتابخانه ها می توانند مجموعه ای از منابع ریزنگار را فهرست نویسی کنند؛

ب- قابلیت الفبای غیررومی

امکان کاوش و نمایش همزمان داده ها با حروف لاتین و الفبای چینی، ژاپنی و کره ای؛

ج- صفحه فشرده CAT/CD۴۵+

این صفحه فشرده برای کتابخانه های کوچک طراحی شده و سبب کاهش هزینه های کتابخانه هایی می شود که نیازی به کلیه پیشینه های کتابشناختی برای فهرست کردن منابع خود ندارند.

۳- کنترل پایندها

نظام کنترل پایندها برای ثبت خودکار دریافت شماره های خاص یک نشریه، از سال ۱۹۷۶ آغاز به کار کرد. این نظام اگرچه کمتر از سایر خدمات ا.سی. ال. سی مورد استفاده قرار گرفته است، برای آن ها که در این کار سهمیم بوده اند فعالیت

۱۹۷۱ برای ارائه خدمت به کالج ها و دانشگاه های ایالت اوهایو آغاز شد. و در سال ۱۹۹۶ فهرستگان پیوسته ا.سی. ال. سی حاوی ۳۴ میلیون پیشینه کتابشناختی مشتمل بر منابع کتابی و غیر کتابی به سیصد و هفتاد زبان بود. بیش از یک صد میلیون علامت اختصاری کتابخانه ها در این فهرستگان، گواه کتابخانه هایی است که این کتابها را در مجموعه خود دارند. از این پایگاه اطلاعاتی جهانی می توان در فعالیت های مجموعه سازی، فهرست نویسی، کنترل مستند مولف و امانت بین کتابخانه ای استفاده کرد. اطلاعات استخراج شده از فهرستگان پیوسته ا.سی. ال. سی روی هفت دیسک فشرده شامل دو دیسک مربوط به فهرست برگه های جاری، دو دیسک مربوط به فهرست برگه کتاب های قدیمی و مواد غیر کتابی و سه دیسک مربوط به مجموعه مستندها (شامل فهرست مستند اسامی و مستند موضوعی کتابخانه کنگره در یک ردیف الفبایی) ذخیره شده است. رشد سالانه پایگاه اطلاعاتی ا.سی. ال.



سی حدود دو میلیون پیشینه کتابشناختی و بیست و سه میلیون نشانه مالکیت است.

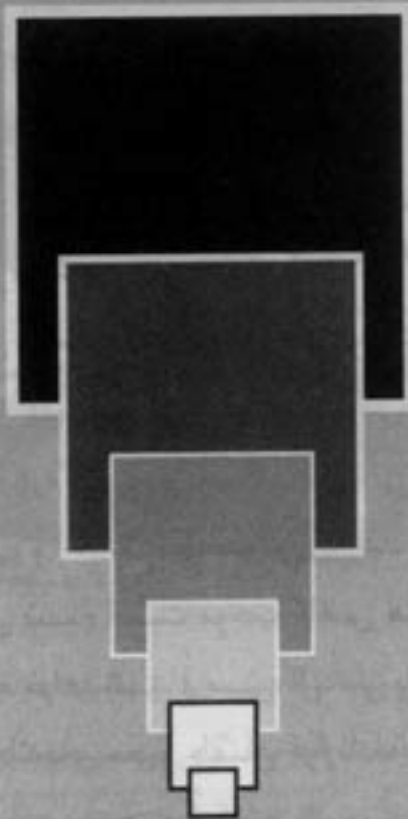
۲- فهرست نویسی مشترک

نخستین خدماتی که ا.سی. ال. سی به کتابخانه ها ارائه می دهد، پشتیبانی از فهرست نویسی مشترک است. بهره گیری از پایگاه اطلاعاتی ا.سی. ال. سی و استفاده از عناوینی که قبلاً فهرست نویسی شده است موجب کاهش هزینه های کتابخانه خواهد شد. ا.سی. ال. سی با بسیاری از کتابخانه های معتبر جهان قراردادهایی منعقد کرده است. همچنین ا.سی. ال. سی می کوشد با کتابخانه های معتبر دانشگاهی، تخصصی، و عمومی بسیاری از کشورها به خصوص در

یا سایر کارگزاران مشترک شوند و با پرداخت هزینه کم و نرم‌افزاری واحد، آن‌ها را از طریق ا.سی. ال. سی استفاده نمایند.

پی‌نوشت‌ها:

- 1- OCLC
- 2- Ohio College Library Center
- 3- OCLC Inc.
- 4- Online Computer Library Center(OCLC)
- 5- Essex
- 6- Newcastle
- 7- Birmingham
- 8- record
- 9- PRISM
- 10- EPIC
- 11- ERIC
- 12- MEDLINE



خدماتی را تهیه و ارائه می‌کند که برای دستیابی راحت و موثر به اطلاعات مندرج در فهرستگان پیوسته و سایر پایگاه‌های مرجع ا.سی. ال. سی ضروری است. دستیابی از طریق تسهیلات فعلی بازیابی اطلاعات از جمله جست‌وجوی کامل «بولی» با بسیاری از ویژگی‌های چشم‌گیر انجام می‌شود. خدمات به سرعت از بازیابی ساده اطلاعات کتابشناختی به دستیابی متن کامل می‌انجامد. «نیوتون» نوعی ابزار جست‌وجو در ا.سی. ال. سی است که هم می‌توان آن را در ریزرایانه‌ها به کار گرفت و هم در رایانه‌های بزرگ استفاده کرد. این نرم‌افزار فرصت دستیابی هماهنگ به طیفی از پایگاه‌های اطلاعاتی را فراهم می‌آورد. نخستین فرآورده از این گروه نرم افزار، CD ۴۵۰ است که نوعی بسته نرم‌افزاری بازیابی اطلاعات برای صفحه‌های فشرده است. این نرم‌افزار به کاربر فرصت می‌دهد که در پایگاهی با دویست تا پانصد هزار پیشینه، با به کارگیری یک ریزرایانه به جست‌وجو بپردازد. این پایگاه که با هر واژه یا ترکیبی از واژه‌های فیلدها قابل بازیابی است، جنبه بین‌المللی دارد و حدود ۳۷۰ زبان را در بر می‌گیرد و به منبعی منحصربه‌فرد برای محققان بدل شده است و استفاده‌کنندگان آن می‌توانند به داده‌های اطلاعاتی وسیعی اعم از مواد کتابی و غیرکتابی در زمینه‌های آموزش و پرورش (پایگاه اطلاعاتی اریک)، علوم و تکنولوژی و کشاورزی دسترسی داشته باشند. علاوه بر این، ا.سی. ال. سی در زمینه تحقیقات نوین کتابداری و اطلاع‌رسانی و بهره‌گیری از خدمات رایانه‌ای نقش ارزنده‌ای دارد. به طور مثال، می‌توان از مجموعه‌ای نام برد که به صورت صفحه فشرده به بازار عرضه شده است. با کمک این صفحه فشرده می‌توان مجموعه کتابخانه را با مجموعه کتابخانه‌های مشابه برای تعیین میزان هم‌پوشانی و مانند آن مقایسه کرد. این ابزار آماری به مدیران کتابخانه‌ها فرصت می‌دهد که سیاست‌های انتخاب و تهیه کتاب را بهتر طراحی کنند. ا.سی. ال. سی بر اساس قراردادی که با ناشران مختلف در سراسر جهان دارد بیش از ۴۰۰۰ مجله الکترونیکی را از طریق اینترنت در اختیار مشترکین قرار می‌دهد. افراد و کتابخانه‌ها می‌توانند مجلات را از طریق ناشران

گروه تعاونی از موسسات باشد. کتابخانه‌های این گروه اطلاعات نسخه‌های نشریات خود را ثبت می‌کنند و آن‌ها را با سایر کتابخانه‌ها به مشارکت می‌گذارند. اطلاعات کتابشناختی، بدین ترتیب مشخص می‌سازد که کدام یک از کتابخانه‌ها آن عنوان را در اختیار دارد. برآورد شده است که بیش از نود درصد عملیات فهرست‌نویسی در کتابخانه‌های دانشگاهی امریکا «فهرست‌نویسی بنیادی» نیست بلکه با استفاده از تسهیلات فهرست‌های مشترک موجود در ا.سی. ال. سی انجام می‌گردد. این مسئله همکاری بین کتابخانه‌ای و اشتراک منابع در ایالات متحده را بسیار تحت تاثیر قرار داده است تا جایی که از سال ۱۹۷۶ بیش از ۱۲۷ میلیون امانت بین ۶،۹۲۷ کتابخانه در سطح جهانی از طریق این موسسه انجام شده است. یکی از برنامه‌های ا.سی. ال. سی، «توانایی دستیابی گروهی» است. در سایه این برنامه، کتابخانه‌های جدا از هم موافقت کردند تا برای استفاده از انواع خدمات ا.سی. ال. سی، به صورت گروه به یکدیگر ببینند. یکی از این کتابخانه‌ها به عنوان سرگروه عمل خواهد کرد و از طریق آن، سایر کتابخانه‌ها از ا.سی. ال. سی بهره‌مند خواهند شد. اطلاعات کتابشناختی که توسط کتابخانه‌ها تولید می‌شود به پایگاه داده‌های ا.سی. ال. سی افزوده خواهد گردید.

۶- نظام محلی

ا.سی. ال. سی نظام محلی یک‌پارچه را توصیه می‌کند. نظام محلی یک‌پارچه LC/۲۰۰۰، که در سال ۱۹۸۳ مطرح شد، کتابخانه‌ها را با مدل‌هایی برای تهیه و سفارش، کنترل پایندها، فهرست‌نویسی و امانت آشنا می‌سازد و اطلاعات لازم را در قالب گزارش و چکیده آماری برای مدیریت تهیه می‌کند. نظام محلی نوعی پایگاه ریزرایانه‌ای است که با سخت‌افزار «دیتا جنرال» کار می‌کند.

۷- خدمات مرجع

یکی از واحدهای ا.سی. ال. سی بیشتر بر خدمات مرجع و اطلاع‌رسانی متمرکز شده است که تحت نام اپیک فعالیت می‌کند. این واحد تولیدات و